

В. Кривенко, Я. Островський

На форпостах соціалістичної індустріалізації

I

(Вугілля й метал на Україні до XV роковин Жовтня)

Вугілля й метал—це дві головні галузі, що в значній мірі визначають розвиток цілого народного господарства, вирішують долю більшовицьких темпів соціалістичного будівництва.

Отож природно, що саме ці дві провідні галузі важкої індустрії від самого початку господарського будівництва, з перших же кроків радянської влади шляхом відбудови промисловости, зруйнованої кількарічною імперіялістичною і громадянською війною, були в центрі уваги партії та уряду, цілої радянської країни.

Коли порівняти ту спадщину, що дістала радянська влада від капіталістичної Росії, з підсумками 15-тиріччя диктатури пролетаріату, то стає цілком ясным, які невичерпні потенціяльні можливості має робітнича класа, що стоїть коло влади.

З 25 млн. тонн вугілля в 1913 році до 44 млн. т. в 1932 р., з 2.249 тис. т. чавуну до війни і до 4 млн. т. наприкінці першого п'ятиріччя—такий є шлях, перейдений першою вугільно-металургійною базою.

Але не тільки цими кількісними зрушеннями характеризуються підсумки 15-тирічного господарювання радянської влади. Упродовж цих років у вугільно-металургійній промисловості відбулися радикальні техно-реконструктивні зміни.

Сьогоднішній вугільний Донбас, нинішні металургійні заводи радикально одрізняються від підприємств, що були в руках капіталістів царської Росії. Чужоземний капітал, що переважно панував у цих двох галузях промисловости, не був зацікавлений впровадженням передової техніки. Він хижачьки експлуатував надра, нещадно визискував робітників, яких з зайвиною давало йому злиденне село царської Росії.

Рішучий курс, що взяла партія на механізацію вугільного Донбасу, цілком перетворив обличчя басейну. Зарубна машина, конвеєр, скрепер, що лише зрідка траплялися в капіталістичній вугільній промисловості Росії, нині зробилися вирішальною силою на кожній шахті. Електрифікація в результаті форсованого розвитку будівництва електро-вевь владно відвоює своє місце у вугільному Донбасі. На деяких шахтах у вибої з'явилася електрика, що значною мірою покращила умови праці шахтаря і сприяє чимало піднесенню продуктивности праці.

І в металургії реконструктивні зрушення в основному набули того самого напрямку—максимальної механізації всіх трудомістких процесів. На багатьох уже домнах важка праця вивізника відійшла в забутню давнину. Нові потужні домни, побудовані останніх років, не уступають найкращим американським і німецьким домнам, вони цілком механізовані і електрифіковані.

Реконструктивна доба внесла чимало змін до географічного розташування важкої промисловости. Підвищений попит на вугілля й метал, визначуваний бурхливим зростанням цілого соціалістичного господарства СРСР, не може вже вдовольняти одна лише перша вугільно-металургійна база СРСР—Донбас, Наддніпрянська металургія. Реконструктивний період позначається створенням другої вугільно-металургійної бази. Тов. Сталін на XVI з'їзді чітко поставив це завдання.

„Нині справа стоїть так, що наша промисловість і наше народне господарство в основному спираються на вугільно-металургійну базу на Україні. Звісно, без такої бази неможлива індустріялізація країни. І ось такою базою є в нас українська паливно-металургійна база. Але чи може і в дальшому одна лише ця база вдовольняти південь, і центральну частину СРСР, і північ, і північний схід, і Далекий схід, і Туркестан? Усі дані промовляють нам про те, що не може. Нове в розвитку нашого народного господарства є, між іншим, у тому, що ця база для нас вже недостатня. Нове є в тому, щоб, усіляко розвиваючи цю базу і в дальшому, розпочати водночас негайно створювати другу вугільно-металургійну базу. Цією базою повинен бути Урало-Кузнєцький комбінат, сполучення кузнєцького коксівного вугілля з уральською рудою“.

Це завдання, поставлене від XVI з'їзду партії, успішно розв'язується. Уже роблять перші дві домни-унікуми на Магнітогорському заводі. Кузнєцьбуд уже перетворився на Кузнєцький завод ім. Сталіна, що дає не тільки чавун, але й сталь і вальцювання. У Сибіру на Кузнєцьку пущено перший в СРСР верстат—блукмінг.

Розв'язання Урало-кузнєцької проблеми ґрунтується вирішальною мірою на високовартному коксівному вугіллі Кузнєцького басейну. Кузбас, що має невичерпні вугляні запаси, до революції майже не експлуатовувано. Лише радянська влада серйозно заходилася розвивати цей найпотужніший вугільний басейн. Ще 1931 року Кузбас дав понад 5 млн. тонн вугілля, а в 1932 році цей видобуток дорівнює понад 7 млн. тонн.

Радянська влада викликала до життя не тільки Кузбас. Ми почали розвивати 3-тю всесоюзну паровичню—Карагандинський басейн. У Караганді розвивається хуткими темпами нове шахтове будівництво. Караганда в 1931 році дала 300 тис. тонн вугілля, а в 1932 році видобуток значно більшає.

На Уралі вже розпочато освоєння нових найбагатіших вугільних басейнів з десятками й сотнями мільярдів тонн вугілля, що викликають до життя і до промислового розвитку віддалені райони нашого Союзу. На Уралі, на горі Магнітній вже створено потужну рудну базу, що забезпечує живлення двох нових велетнів чорної металургії—Магнітогорський і Кузнєцький заводи.

Будівництво другої вугільно-металургійної бази на сході Союзу, проте, ані трішки не значить, що партія і уряд послабляють свою увагу щодо реконструкції та будівництва нових шахт і металургійних заводів на Україні. Навпаки, останніх років розпочато будівництво і почасти вже пущено в хід ряд великих шахт, цехів, агрегатів. Понад 60% цілої суми асигновань на нове капітальне будівництво, витрачуваних українською республікою, спрямовано на важку промисловість, насамперед на вугільну і металургійну.

У Донбасі, на Наддніпрянщині будується підприємства за останнім словом техніки з високою продуктивністю і максимальною механізацією трудових процесів.

Успіхи вугільної і металургійної промисловости Донбасу, досягнуті в результаті завоювання влади робітничою класою, безумовно колосальні.

Ось такі ці величезні досягнення у вугільній і металургійній промисловості, що рік-у-рік дають неперервне зростання видобутку вугілля та вироблення металу. А як виглядає ця справа в капіталістичних країнах? Подивимось, які ж підсумки „раціонального“ господарювання в цих таки галузях у капіталістичних країнах.

Водночас, як СРСР провадить небачене в світі щодо розмаху будівництво, невпинно збільшуючи випуск готової продукції, закордоном, у капіталістичних країнах уже четвертий рік лютує найжорстокіша криза.

Світовий видобуток вугілля (без СРСР) в 1931 році був майже на 200 млн. тонн менший від видобутку 1913 року. А 1932 року видобуток вугілля в капіталістичних країнах дедалі продовжує спадати.

Перше місце щодо спадання видобутку вугілля безперечно належить ПАСШ. Тут криза особливо гостро позначилася. Якщо видобуток залишиться на рівні першого півріччя, то ПАСШ дасть в 1932 році близько 275 млн. тонн, або інакше—половину видобутку 1929 року.

Таку саму картину занепаду маємо ми і по всіх інших капіталістичних країнах. Англія скотилася з 262 млн. тонн вугілля в 1929 р. до 200 млн. т. в 1932 р. Відповідні цифри для Німеччини—163,4 млн. т. і 100 млн. т., для Франції—64 млн. т. і 45 млн. т.

За кращий показник цілковитішого занепаду капіталістичного господарства править різке зменшення споживання вугілля. У Німеччині, наприклад, споживання вугілля зменшилося проти 1929 р. на 27%, у Франції на 25% і т. ін.

Капіталістична криза відкинула геть далеко вугільну промисловість. „Раціоналізаторські“ досягнення, здобуті в період відносної стабілізації капіталізму в результаті величезної економічної кризи, звелися на нівець. Англійська вугільна промисловість показує рекорди технічної відсталості. На англійських шахтах досі існують найпримітивніші й найвідсталіші способи роботи.

„У більшості наших копалень,—заявив англійський експерт Мавор у доповіді, прочитаній на Імперському гірничому конгресі в 1924 р.—процеси видобування вугілля дуже мало одрізняються від процесів, застосовуваних 50 років тому... У жодній значній галузі промисловости не було досягнуто такого мізерного прогресу щодо виробничих метод“. Цю характеристику можна певне застосувати і до нинішнього стану вугільної промисловости Англії.

А в країні рад видобуток вугілля збільшився проти передвоєнного рівня майже в два рази. Обличчя вугільних басейнів не впізнати. На противагу капіталістичному регресу—радянська вугільна промисловість цих років ґрунтовно переозброюється, освоюючи найпередовішу світову техніку. Про це найкраще свідчить зростання питомої ваги механічного видобування. 1913 року механізованим способом у Донбасі видобуто лише 1% всього вугілля, а в 1932 р.—72%. Продуктивністю зарубної машини ми вже вийшли на одно з перших місць, випередивши передові капіталістичні країни крім Німеччини.

Не менш разючі наші успіхи і в металургійній промисловості.

Ми будуємо ряд нових металургійних заводів, ґрунтовно реконструємо дійові старі цехи і заводи. Цілком наново створюємо виробництво якісної і високоякісної сталі. Про стан металургійної промисловости в царській Росії дуже яскраво сказано в Леніна.

У статті „Залізо в селянському господарстві“ Ленін писав: „щодо заліза—одного з найголовніших продуктів сучасної промисловости, одного з фундаментів, можна сказати, цивілізації—відсталість і дикість Росії особливо великі“. За 15 років робітнича класа СРСР майже подвоїла витоп чавуну і велетенськими кроками простує вперед шляхом дальшого збільшування витопу чавуну, сталі та вироблення вальцювання.

А там, у капіталістичних країнах, рік-у-рік шириться занепад металургійної техніки, одну по одній загашують домни та мартени, закривають цілі заводи. Упродовж 1931 року в Америці погашено 29 домен, у Франції — 24, в Англії — 21, в Німеччині — 14. В вересні 1932 року з 350 домен роблять лише 56.

Витоп чавуну в капіталістичних країнах, рівняючи з середньомісячною продукцією 1929 року, зменшився на 62%, а в СРСР за той самий час він збільшився на 43%. Питома вага витоку чавуну проти світової зросла з 4,5% до 17%. За 7 місяців 1932 року ПАСШ скоротили витоп проти 1931 р. на 55%, Німеччина і Франція більш як на 40%, а СРСР збільшив на 26%, посівши друге світове місце і перше місце в Європі. У вересні робітники-металурги поліпшенням роботи випередили навіть Америку, і щодо чавунного витоку вийшли на перше місце в світі.

Та не лише в цьому величезна перемога радянської металургії. Середньо-добовий витоп одної радянської домни становить нині 350 тонн. Тут ми стоїмо попереду Англії, що пересічно дає 150 тонн, і майже вирівнялися з Францією, відстаючи покищо від Америки і Німеччини. Технічним коефіцієнтом видатности обсягу домен ми йдемо попереду Бельгії, Франції, Англії, а щодо нових печей ми зрівнялися з кращими домнами Америки.

Ось така картина змагання двох систем, такі суть підсумки соціалістичної плянкової системи на тлі світового капіталістичного господарства, зруйновуваного кризою. Це наочно показує п'ятнадцятирічний шлях української вугільно-металургійної бази, що за нього ми мовитимемо далі.

II

Імперіялістична і громадянська війна, що дуже відбилися на стані цілого народнього господарства, зокрема вдарили по кам'яновугільній промисловості Донбасу. Певне, небагато районів так зачепила розруха, як Донбас.

Донбас 1917 — 1920 років правив за головну арену боротьби з інтервентами та білогвардійщиною. Гетманщина, німецька окупація, банди Корнілова, Денікіна — всі вони роздирали Донбас.

Більшість шахт було затоплено й зруйновано. Вельми помітно порідшали кадри робітників, значна частина гірників пішла до Червоної гвардії та армії, чимало робітників покинули Донбас через відсутність роботи і голод.

1920 року молода радянська влада заходила на використовувати відвойований перепочинок, щоб відбудувати зруйноване громадянською війною народне господарство країни. Передусім усі сили та увагу спрямувала вона на відбудування донецької паровичні. А це й зрозуміло. Адже Ленін поставив перед гірниками завдання: „щоб урятувати радянську владу, треба дати „хліб“ промисловості, цебто вугілля“.

Щонайшвидша відбудова вугільного Донбасу розв'язувала тоді питання про піднесення цілої промисловості, цілого народнього господарства. Ось як оцінював Володимир Іль'їч значення Донбасу: „Це є центр, справжня основа цілої нашої економіки. Про відбудову великої промисловості в Росії, про справжнє будівництво соціалізму годі й говорити, бо побудувати його можна не інакше як через велику промисловість — якщо ми не відбудуємо, не поставимо на відповідну височінь Донбас“.

Щоб мати уяву про те, яку колосальну роботу виконала робітничка кляса над відбудовою шахт і поширенням видобутку в Донбасі, треба,

бодай коротенько, зупинитися на стані басейну за перших років відбудови.

Один з видатних учасників громадянської війни так описує цей період. „Нарешті 1920 рік. — Донбас знову наш. Але як він виглядав, коли ми вступили в нього? Багато дехто його не впізнавали. Навкруги цілковиті руїни, кваліфікована сила значно зменшилася, чимало кадрових шахтарів zostалися на бойовищі, що простягалося на тисячу верстов. А ті, що залишилися у ворожому полоні, чимало порозстрілювано. Значна частина фахівців пішла з білими. Матеріальні склади підприємств виснажено і повивезено. Будівлі зруйновано. Рухомий склад по всіх коліях валявся десь під споховинами. Багато шахт позатоплювано. Селянство зруйновано“.

З 1600 шахт (включаючи і селянські), налічуваних у Донбасі за передреволюційної доби, робили лише 1000. Але це не дає ще ясної уяви про справжній стан речей. Адже з 632 великих шахт, що давали найбільшу частину цілого видобутку, в 1920 році робило щось трохи більше від одної третини. Досить сказати, що видобуток вугілля 1920 р. докотився до 4,5 млн. т, проти 25 млн. т. 1913 р. і 28,6 млн. т. 1916 р., року рекордного видобутку передреволюційного Донбасу. Але й ця мізерна кількість вугілля, видобутого в 1920 р. — 4,5 млн. т. — не цілком пішла на потреби промисловости й транспорту. Понад половини видобутку споживав сам Донбас на свої власні потреби.

Паросилове господарств було зруйновано. 50% паровиків не можна було пустити в хід. Особливо значного вдару зазнало електричне господарство. Більшість устат несправні, мережа зруйнована. Електровні можна було використати лише на 30 — 40% встановленої потужности. Значної руйнації зазнав також пришахтовий залізничний транспорт. Понад половини паротягів і вагонів виведено з ладу.

Втрати самого основного капіталу доходили 300 млн. крб., тоді як ціла вартість основного капіталу передреволюційного Донбасу становила 450 млн. крб.

І все ж таки робітнича кляса з колосальними труднощами, під випробованим керівництвом Ленінської партії, впродовж кількох років відбудувала Донбас, перевищивши вже 1927-28 р. передвоєнний рівень.

Рік-у-рік зростає видобуток у Донбасі. Дальша таблиця наочно показує, якими темпами відбувалася відбудова Донбасу.

Видобуток у Донбасі

Р о к и	Видобуток в тис. т.	Зростання у % до 1913 р.
1913	25288	100
1920	4469	17,6
1921-22	7187	28,0
1927-28	27320	108,1
1928-29	30731	121,5
1932	44000	174

Нині, коли Донбас вже не тільки залишив далеко позаду перед-воєнний рівень, а й виходить на одне з перших місць у світі видобутком вугілля, а СРСР вже тепер вийшов на четверте місце в світі видобутком вугілля, після ПАСШ, Англії та Німеччини — смішні видаються тепер пророцтва буржуазних економістів, які твердили, що Росія — країна органічного паливного дефіциту, і пропонували радянській владі притягти приватний капітал до відбудови Донбасу.

Ось що писав 14 років тому буржуазний професор Корш, тодішній керівник паливного комітету: „Безумовна забезпеченість збуту палива, а також неможливість приставляти цей масовий продукт з великих віддалей, забезпечує цій промисловості безперечне існування в Росії і, насамперед, гарантує можливість притягти ті величезні фінансові кошти, що потрібні будуть на відбудову паливовидобувної промисловости, що зруйновується, а почасти вже цілком зруйнованої. За джерело таких коштів правитиме приватний капітал, російський і закордонний, спеціальні позики тощо. Вважаючи на загальнодержавне значення відбудови паливовидобувної промисловости, здається правильно було б обстоювати, щоб до цієї справи взялася сама держава. Одначе, вважаючи на теперішню слабкість, неорганізованість і неавторитетність державної влади було б легковажно розраховувати тільки на неї неминуча широка участь приватної ініціативи поодиноких осіб і промислових груп“ ¹⁾.

Відбудова Донбасу зустрічала на своєму шляху шалений опір від залишків капіталістичних елементів, що вдавалися до всього, аби тільки загаяти розвиток басейну. Пригадаймо шкідників-шахтинців, а пізніше шкідників з „промпартії“. Рамзін, ідейний надхненник і керівник шкідницьких організацій, так характеризує завдання шкідників щодо Донбасу: „На Донбас було звернено відповідну увагу. Тут провадилась затримка, розтягування будівництва Штерівської станції, і далі накреслювалося затримку будівництва Зуївської станції. Усе це скеровувалося на те, щоб Донбас залишався в безперервній кризі електропостачання. Заходи, що тут вживалося для цієї затримки, йшли лінією плянвою, шляхом застосовування відповідних плянових будівництв електростанцій Донбасу і, крім того, технічною лінією, наприклад, на Штерівській станції. Цю затримку значною мірою обумовлено невдалою системою струмів, розривом у термінах замовлень на окремі частини встаткування, на паровики, турбіни і т. д. У наслідок цього ми маємо в Донбасі дуже різко виявлену кризу електропостачання, що затримує механізацію Донбасу і поглиблює, отже, труднощі дальшого розгортання видобутку“ ²⁾.

Усупереч шкідникам ми відбудували Донбас і посуваємо його успішно вперед. Ставку шкідників з „промпартії“ на створення в Донбасі електричного голоду — бито. Про це яскраво свідчать цифри зростання потужности електровень. Передреволюційний Донбас мав 70 дрібних електростанцій загальною потужністю на 30 тис. квт., уже 1924 р. встановлена потужність — 70 тис. квт., більше як у два рази перевищує перед-воєнну і в 1932 р. доходить 436 тис. квт.

Ось як зростала потужність електростанцій:

Роки	Потужність електростанцій в квт.
1924	72.000
1927	112.000
1928	116.000
1932	436.000

¹⁾ К. В. Корш — „Топливоснабжение России“, березень 1918 р.

²⁾ Свідчення Рамзіна.

Збудовано такі потужні станції як Зуївська, Штерівська, Північдон-ГРЕС, Кадіївська, що цілковито перетворили колишнє обличчя Донбасу. Нині електрика відвоювала собі стійке місце в донецькій шахті. Електрифікація охоплює дедалі більший ряд процесів вуглевидобування. Уже 1932 р. сливе цілком охоплено такі процеси, як виїмання, приставляння, вентиляція та інші.

Упродовж цих 15 років ми не тільки відбудували Донбас, ба й розпочали ґрунтовно технічно його реконструйовувати. Мова йде про нові методи видобування, про широке впровадження механізації. У колишньому Донбасі видобування вугілля ґрунтувалося на ручній праці. Бідняцько-середняцькі верстви села постачали капіталістам дешеву робочу силу, що можна було її необмежено визискувати.

Передреволюційний Донбас майже не знав механізованого видобування вугілля. В 1913 р. у цілому басейні було лише 32 важкі зарубні машини. На найважчій роботі, дуже шкідній здоров'ю — зарубуванні — панувала ручна праця.

Радянська влада перших років відбудування Донбасу, природно, всю свою увагу приділяла поновленню занедбаних і затоплених шахт. Крім цього матеріально-технічна база того періоду не дозволяла форсованими темпами розвивати механізацію. Організація горного машинобудівництва, розвиток електрифікації дали змогу прискорено розгорнути механізоване видобування. Лише з 1924-25 р. починає підноситися питома вага механізованого видобування — з 3% в 1920 р. механізоване видобування піднеслося до 39,3% в 1929-30 р.

Але різкий перелам у темпах механізації настав в 1930 р. ЦК КП(б)У на доповідь тов. Молотова і Лобова ухвалює перетворити старий Донбас на Донбас з більшовицькою непохитною механізованою базою.

Мобілізація уваги цілої пролетарської громадськості навколо механізації, насичення Донбасу механізмами, важкими й легкими зарубніми машинами, відбивними молотками тощо, — створили всі передумови для найширшого розгортання механізованого видобування. В 1931 році механізованим способом видобуто 26.645 тис. або 66% загального видобутку. За один рік темпами механізації ми пройшли такий самий шлях, що за попередні 8 років.

Зростання механізованого видобутку в Донбасі

Р о к и	Механізований видобуток	
	В тис. т.	У % до видобутку
1921-22	180	3,3
1926-27	2943	15,7
1927-28	5024	22,9
1928-29	7885	30,6
1932	31713	72,0
(орієнтовно)		

Ми зуміли домогтися чудових показників продуктивності зарубної машини. В той час, як продуктивність зарубних машин у Донбасі становить 24.480 т. вид., в ПАСШ — тільки 21.971, в Англії — 21.600, Рурський басейн — 26.100. В ділянці продуктивності зарубних машин ми виходимо безсумнівно на перше місце в світі, поступаючи тільки перед Німеччиною.

Проте, ми не повинні заплющувати очі на те, що наявний в нас парк механізмів використовується дуже недостатньо. Адже важкі зарубні машини використовується щось на 80%, а відбійні молотки ще менше — на 60%.

Відзначна риса в розвитку радянського Донбасу — це концентрація видобутку. При чимраз далі більшому видобуткові число шахт експлуатовуваних неперервно меншає. В 1913 р. Донбас дає 25,2 млн. т. з 1200 шахт, в 1931 р. — 40 млн. т. видобуто з 350 шахт. Обтяження на одну шахту збільшується з 20 тис. т. до 144 тис. т., майже в 6 разів. „Мишоловки“ передвоєнного Донбасу уходять в давнину, на зміну їм приходять потужні шахти, встатковані за останнім словом техніки.

Рішучий курс на механізацію вуглевидобування, що взяла партія та уряд, зустрів чимало підтримку серед широких мас ІТР та робітників Донбасу. За останній рік гірники дали ряд найцінніших пропозицій, що мають колосальну вагу для Донбасу. Візьмімо нові методи — неперервний потік, запропонований т.т. Карташовим, Касауровим і Філімоновим. Адже це в суті означає цілковитішу технічну революцію в нинішніх методах вуглевидобування. Виняткову вагу має метода т. Єпіфанцева переведення підготовчих робіт. Ми не станемо перелічувати всіх революційних технічних пропозицій, найменш тих, що створили комбайни — Бахмутського, Сердюка та інших, нових метод роботи на крутоспадних верствах — Нісневича і Ігнатова та десятки інших справжніх ентузіастів вугільного Донбасу, відомих далеко за межами Донбасу.

Не можна не відзначити такої колосальної ваги чинника, як успішне впровадження у вугільну промисловість турбосвердла відомого інженера - нафтовика тов. Капелюшнікова.

Останнього часу ми мали надзвичайно цінні пропозиції щодо механізації одного з найгрудомісткіших процесів вуглевидобування, як навантажування вугілля на конвеєр („качиний ніс“).

Поряд реконструкції старого Донбасу широко розгорнулося шахтове будівництво. До 1932 р. закладено 33 великі шахти з річною продуктивністю 36.710 тис. т. і 126 середніх потужністю на 9.480 тис. т. Своїми масштабами *будівництво нового Донбасу майже наближається до нинішніх видобувних можливостей басейну.*

Крім того, відбудовано 18 шахт потужністю 650 тис. т., ґрунтовно реконструйовано 28 шахт, що дали приріст видобутку в 14.756 тис. тонн.

Широчезному розмахові нового шахтового будівництва відповідали значні капіталовкладення. 1928-29 року у вугільну промисловість Донбасу вкладено 116 млн. крб., в 1929-30 р. — 173 млн., в окремому кварталі 1930 р. — 63,5 млн. крб., в 1931 р. — 312, 3 млн. крб. і за 9 місяців 1932 р. — 218,5 млн. крб.

Чимало зрушень відбулося в ділянці опанування техніки нового шахтового будівництва. Проведено широку стандартизацію і типізацію встаткування, а це своєю чергою вельми полегшило і зменшило терміни проєктування. Великих досягнень ми домоглися в механізації прохідки.

Однак, на фронті нового шахтового будівництва ще є чимало хороб. Ми будемо довго й дорого. Коли є цілковита можливість збудувати великі шахти за 2½ — 3 роки, у нас їх будують по 5 — 6 років.

Розвиток нового шахтового будівництва потребував форсування геологорозвідчих робіт. Якщо в 1929 році виявлено запасів категорії „А“ — 5,1 млн. т., то в 1930 р. виявлено 52,1 млн. т., а в 1931 р. — 493,2 млн. т.

Значні зміни відбулися і в співвідношенні між виявленими запасами вугілля та антрациту. Капіталістичний Донбас хижачьки експлуатував надра. Діаметрально протилежну картину являє радянський Донбас. Найкраще це видно з поданої далі таблиці.

Відсоткове співвідношення видобутку і геологічних запасів

Роки	Видобуток			Геологічні запаси		
	Вугілля	Антрацит	Разом	Вугілля	Антрацит	Разом
1913	79,1	20,9	100	33,0	67,0	100
1931	68,0	32,0	100	70,0	30,0	100

Розвиток Донбасу, небувале розгортання механізації процесів вуглевидобування вперто вимагали від радянського машинобудівництва створення міцної технічної бази.

Перед гірничим машинобудівництвом поставлено завдання дати щонайшвидше механізованому Донбасу потрібні машини. На честь радянського машинобудівництва, Донбас нині в основному вже дістає механізми радянського виробництва, тоді як перших років механізації Донбас озброювався переважно коштом довозу машин з закордону. В результаті величезної роботи, проробленої на наших заводах, шахт і дістають зарубні машини, скрепери, конвеєри, катеринки. На горлівському заводі закінчено і нещодавно пущено в хід новий цех зарубних машин. Своєю потужністю — 3000 зарубних машин за рік — він значно випереджує американський завод Сулівана, що його продукція — 2500 машин. На харківському заводі „Світло Шахтаря“ вже освоєно акумуляторні лампи, сконструйовано і незабаром буде випущено перші зразки пасового конвеєра. Генерально реконструюється Луганський завод ім. Косіора, що має стати за головного постачальника встаткування збагаченням.

Жовтень цілком змінив умови праці в Донбасі. Каторжної праці саночника та інших фахів уже немає. Механізація, що бурхливо розгорнулася, значною мірою полегшила шахтареві працю. Розгорнута мережа заходів, спрямованих на охорону праці, застосування досконаліших метод провадження гірничих робіт — різко зменшили число лихих випадків, що були звичним явищем у капіталістичному Донбасі.

Радянська влада цілком змінила побут гірника, створила цілком нові умови для роботи, широко розгорнувши мережу культурно - освітніх і санітарно - гігієнічних закладів.

Особливо грандіозні успіхи у створенні нового житлового фонду для шахтарів. У передвоєнному Донбасі гірники мешкали в землянках, де не було світла, повітря й води. За 15 років у Донбасі споруджено фактично нові міста. Збудовано 3 млн. кв. м. житлової площі, або більше як удвоє проти шахтового житлового фонду 1923-24 р. Вугільний Донбас має 14 палаців культури, 150 клубів, 39 технічних станцій, 150 кіно - апаратів. Ці могутні знаряддя культурної революції перевищують стотисячну армію гірників.

Упродовж революційних років Донбас збагатився на парки культури, де десятки тисяч робітників дістають культурний відпочинок. В Горлівці, Макіївці, Красному Лучі, Кадіївці створено квітуші парки культури й відпочинку.

Рік - у - рік зростають пролетарські кадри Донбасу, що цього року становлять понад чверти мільйона робітників. Добробут гірничої армії непинно поліпшується. Середньомісячний заробіток одного трудящого за передвоєнного часу становив 33 крб. 70 коп., а в 1931 р. — 103 крб. 40 коп. Нині вугільна промисловість посідає рівнем заробітної плати десяте місце в ряді інших промислових галузей проти 14 - го в 1928 році.

Розгалужена мережа кооперації, шахтові приміські господарства, коло-сально зросла мережа громадського харчування — це потужні рушії в поліпшенні матеріального стану гірничих мас.

Передвоєнний Донбас відомий був гідкою питною водою, що спричинювалася до тяжких епідемічних захворювань. Фактично на шахтах майже не було придатної питної води. 15 років диктатури пролетаріату і тут кардинально змінили становище. Упродовж цих років у Донбасі прокладено ряд великих водогонів — Алмазно-Мар'ївський, Гришинський, Сталінський та ін., що підводять здорову питну воду донбаським шахтам.

Колосальні успіхи вугільного Донбасу безсумнівні. Та було б глибоко хибно не бачити і тих значних дефектів, що є ще й тепер в роботі вугільної промисловости. Наша партія ніколи не замазує хиб. Вона рішуче викриває їх, мобілізуючи широкі маси робітників на усунення дефектів, на здолання подібуваних труднощів.

Донбас, що збільшив видобуток, рівняючи з передвоєнним рівнем, майже в два рази, все ж таки недовиконує даних завдань. Шахтове недовиконання програми вельми відбивається на перебігу цілої соціалістичної індустріалізації і всамперед найболючіше б'є по коксовій і металургійній промисловості.

Основні причини незадовільної роботи Донбасу зазначено в багатьох документах партії і уряду, що приділяли й приділяють значну увагу вугільному Донбасу. У цих таки документах дано цілком конкретні директиви про заходи щодо остаточного оздоровлення вугільної промисловости.

У відомій відозві ЦК ВКП(б), Раднаркому і ВРНГ СРСР особливу увагу приділяється поширенню і дальшій механізації Донбасу: „Констатуючи, що механізація вуглевидобування в основному обмежується тільки процесами підбивання (зарубними машинами) і приставляння (конвеєром), а інші процеси і далі лишаються немеханізовані (підготування роботи, приставляння до стовбура, поверхневе відкочування), ЦК пропонує „Вугіллю“ протягом 4-х місяців опрацювати генеральний план механізації великих шахт для того, щоб 1932 р. повнотою були вже механізовані 50% великих шахт, а план цілковитої механізації вивершити 1933 р.“.

XVII партійна конференція вказує як на одну з вирішальних умов для збільшення видобутку — найшвидше переведення комплексної механізації. „Забезпечення цієї програми — сказано в резолюції XVII партконференції — повинне відбуватися на основі: рішучого переходу в усіх вугільних басейнах від часткової механізації вуглевидобування до комплексної механізації всіх процесів, замінюючи насамперед ручну працю машиною в найтрудомісткіших роботах — відбивання вугілля, вантаження на конвеєр і закладання виробленого простору“.

Так само рішуче формулює і ЦК КП(б)У в своїй квітневій постанові: „В справі механізації треба не тільки боротися за заведення в роботу нових механізмів та за цілковите використання зарубних машин і відбійних молотків, а й поставити як серйозне й першочергове завдання механізацію трудомістких процесів, починаючи від зарубування вугілля до механізації вантаження в вагони. Тому пришвидшення комплексної механізації має ліквідувати розрив у механізації окремих процесів“.

Справді бо, перший етап механізації Донбасу характеризується переважно як механізація лише одного процесу вуглевидобування, саме зарубування. А решту процесів механізовано далеко не достатньою мірою. А такі трудомісткі процеси, як закладання виробленого простору, вантаження вугілля на конвеєр майже не механізовано, провадиться вручну.

Під початок 1932 року механізація окремих процесів має такий вигляд :

Механізація підбивання	67%
„ приставляння	47,2%
„ електровозовий вивіз	3%
„ механізація вантаження в вагони .	35%

Ця диспропорція в ступні механізації поодиноких процесів вуглевидобування вирішальною мірою зумовлює недостатнє збільшення продуктивності праці. Хоча проти передвоєнного рівня ми в ділянці продуктивності праці значно пішли вперед — в 1913 р. місячна продуктивність одного трудящого при 12-тигодинному робітному дні становила 12,5 т., а в 1932 р. в радянському Донбасі при 6 і 7-мигодинному робітному дні — 13,1 т., — все ж ми не домоглися значних успіхів на цій ділянці. Останніх двох років, не зважаючи на велике насичення Донбасу механізмами, продуктивність трудящого майже не збільшилася.

Основне завдання, що стоїть перед Донбасом, — це найхуткіше розв'язати завдання, поставлене від ЦК і уряду про комплексну механізацію Донбасу. Постанова ЦК про перевід 50 шахт в 1932 р. на комплексну механізацію досі не реалізована. Справа честі гірників, господарського керівництва, шахтових партійних, професійних і всіх громадських організацій щонайшвидше здійснити механізацію найтрудомісткіших процесів, зорганізувати роботу неперервним потоком, створити на шахтах справді соціалістичну організацію праці. Розроблюваний нині генеральний план механізації накреслює конкретні технічні шляхи для перетворення старого Донбасу на новий соціалістичний. За цим планом накреслено певнотую механізувати 165 потужних шахт, що сьогодні дають 80% цілого видобутку Донбасу.

Здійснення неперервного потоку, цілковите впровадження в життя пропозицій т. Карташова тощо, крім комплексної механізації, потребує цілком інших метод виробництва, організації праці, нових видів машин. Соціалістичному Донбасу — соціалістична організація праці і виробництва! Без здійснення цього гасла годі й казати про дальші поступи, без цього не можна забезпечити дальшого розгортання видобутку, без цього неможливо різко підняти продуктивність праці. Цілком зрозуміло, що соціалістична організація праці потребує передусім піднесення на відповідну височину технічного нормування.

Здійснення завдань, поставлених перед Донбасом, ставить підвищені вимоги до нового шахтового будівництва. Швидше будувати шахти, швидше освоювати їх виробничу потужність — таке завдання будівників і експлуатаційників. Пусковий період на нових шахтах досі неприпустимо загаюється. Тут багато де в чому винні будівники, що здають шахти з численними недоробками, які заважають нормальному розгортанню видобування. Ми повинні домогтися, щоб пусковий період на нових шахтах було зведено до мінімуму. Нові шахти повинні активно прийти на допомогу старому Донбасу у виконанні його виробничої програми.

Виняткової ваги набуває для сучасного Донбасу питання про кадри. Новий механізований Донбас не може житися коштом сезонної робочої сили.

Для механізованих шахт потрібні міцні постійні кадри робітників та ІТР. Боротьба за стійкі кадри — найактуальніша проблема для Донбасу. Ми вже досягли тут значних успіхів, проте, ще й тепер плинність вельми відбивається на вугільному Донбасі. Створення відповід-

них житлових і культурно-побутових умов одна з найважливіших передумов для створення міцних стійких кадрів гірників.

Вирішальну роль у формуванні постійних кадрів відіграє піднесення кваліфікації гірничих мас. Насичення Донбасу механізмами, широке впровадження електрики в шахти потребують цілком нового типу робітника. Соціалістичному Донбасу потрібний робітник, що міг би поводитися з механізмами, міг би ними керувати. Часті поламання механізмів, аварії, численні, так звані, „технеполадки“, постають головно через те, що робітники недосить обізнані з машиною. Недостатній також інструктаж, що особливо хвилює серед нижчої і середньої ланки командирів вугільного Донбасу. Не тільки піднесення кваліфікації робітників, а й опанування техніками та інженерами нової вугільної техніки — таке є сьогоденне завдання.

Технічне навчання висувається на передній плян. У десятках ВТИШ'ів, гірничих технікумах, міськпромучах створюються робітничі командні кадри вугільної промисловости. Хутко зростають кадри виробничо-технічної інтелігенції для Донбасу.

Остання постанова ЦК ВКП(б) щонайрішучіше ставить перед вугільними організаціями завдання піднесення технічного знання, піднесення кваліфікації широких робітничих мас та нижчого і середнього технічного персоналу. Широко розгортається мережа курсів для машиністів зарубіжних машин, електромеханіків, для ряду інших фахів, створюється спеціальні курси гірничих майстрів. Величезна система заходів, запроваджувана тепер у Донбасі, має створити для шахт технічно-грамотних робітників, техніків і інженерів, озброєних сучасною технікою.

СРСР вступає в другу п'ятирічку, в п'ятирічку побудови безкласового соціалістичного суспільства, із значно зміцнілою матеріальною базою. Партія та уряд роблять усе, щоб підтягти Донбас до рівня вимог соціалістичного господарства.

Пролетарі Донбасу, що розтрошили білогвардійщину і інтервентів, відбудували шахти, розпочали ґрунтовну соціалістичну реконструкцію басейну, мають вивершити створення нового соціалістичного Донбасу.

III

Історія боротьби робітничої класи за соціалізм, за високі темпи соціалістичної індустріалізації, за технічне переозброєння промисловости, транспорту і сільського господарства, за найшвидше звільнення від закордонної залежності, за зміцнення обороноспроможности пролетарської країни — найщільніше пов'язана з боротьбою за метал.

Метал зробився найпекучішою проблемою нашого господарського будівництва. Над розв'язанням цієї проблеми з властивою впертістю і енергією працює вся наша партія, вся пролетарська суспільність.

Металюргія — одна з вирішальних ланок нашого господарського будівництва, від опанування якої значною мірною залежать хуткі темпи соціалістичної індустріалізації.

Метал є „основа основ нашої промисловости“, це „основна пружина цілої індустрії загалом“. (Сталін).

Комуністична партія та її керівництво чудово розуміли і розуміють вирішальну роль металюргії в будівництві соціалізму. Немає майже жодного партійного з'їзду і конференції післяжовтневого періоду, на яких не обговорювалося б основні питання соціалістичної індустрії. Метал ввесь час був і є під особливим наглядом цілої нашої партії і уряду та всієї пролетарської суспільности.

Питанням розвитку чорної металургії присвячено чимало найважливіших документів і постанов партії.

Навколо саме металургії і темпів її розвитку сконцентровувалися свого часу атаки правих на генеральну лінію партії. Металургія була тою галуззю промисловости, що їй шкідники безуспішно намагалися завдати величезної шкоди і таким способом загальмувати подальший розвиток всіх продуктивних сил пролетарської країни. Але їхні спроби було хутко викрито, і металургія всупереч всім сподіванкам наших „друзів“ могла розвиватися нечуваними в історії темпами.

Метал — це найважливіший показник індустріального прогресу кожної країни, це вирішальний чинник успішного розвитку продуктивних сил. Особливої ваги набуває радянська металургія для СРСР в умовах боротьби за економічну незалежність пролетарської держави проти чужоземних капіталістів. „Робітничо-селянська Росія — хіба вона може бути інша, як не металева, саме такою базою, що могла б оборонити нашу державу і міцно тримати Жовтневі здобутки. Тільки з металем, як з своєю базою, вона може це виконати і піднести продуктивні сили, — так говорив т. Фелікс Дзержинський на XIV партконференції. Огже треба „зробити СРСР металевим“.

Під прапором Ленінської партії робітнича кляса СРСР героїчно бореться за метал. Величезні успіхи і перемоги наявні. Вони особливо рельєфно видні на тлі катастрофічного занепаду цілого народного господарства, що ми дістали у спадщину від колишніх капіталістів і поміщиків царської Росії.

У загальній боротьбі за металургійний СРСР роль південної і зокрема української металургії особливо велика. Витоплюючи понад 60% металу, Україна значною мірою наперед визначає виробничі підсумки цілої соціалістичної чорної металургії. Саме південь покищо є основне джерело постачання металу, це одна з основних баз індустріалізації.

Донбас і Наддніпрянщина впродовж кількох років були ареною жорстокої громадянської війни. За цих років донецький пролетар думав не за виробництво. З рушницею в руках він героїчно боровся за радянську владу. Тяжка, дуже тяжка спадщина дісталася пролетаріатові від капіталістів. Металургійні заводи України чимало зазнали за років громадянської війни, втративши кращих робітників. Багато фахівців подалися з білими. Одна по одній зупинялись домни, виробництво металу катастрофічно спадало. Кінець 1917 року, цілий 1918 та 1919 рр. — найтяжчі в історії південної металургії.

В 1920 році фактично горіла одна невеличка домна № 6 Риковського заводу, що її експлуатовували як генератор для здобування газу. А чавун вона давала як побічний продукт, до того ж цілком непевної якості. Того року витоп металу — чавуну, сталі, вальцювання — становив приблизно щось близько 2% передвоєнного рівня... Металургійні заводи зовсім спустошилися. Радянській владі довелося буквально з нуля розпочинати відбудову металургії.

Буржуазні спеціалісти і шкідники різних мастей і відтінків старанно штовхали радянську владу на шлях найширшої концесійної політики. Але на цей шлях робітнича кляса, звісно, не стала і не могла стати. Відбудову металургійних заводів розпочато і проведено з допомогою сил робітничої кляси СРСР і значною мірою нашого радянського встаткування.

Відбудування південних ¹⁾ заводів провадилося за певним пляном. По проголошенні нової економічної політики, починаючи з 1921-22 р.,

¹⁾ Мова далі буде йти і про Сулінський, Таганрозький і Керченський заводи.

фактично розпочинається відбудова південної металургії. 27 жовтня постановою президії ВРНГ в складі Головметукру створюється об'єднана управа Петровських, Макіївських та Юзівських заводів і шахт—„Південсталь“ („Югосталь“), а 18-вересня 1922 року це об'єднання за постановою ВРНГ реорганізується в південний металургійний трест, з включенням в склад його всіх металургійних заводів, крім Краматорського і Дружківського.

У першому кварталі 1921-22 року становище української металургії значно покращало. Ступнево почали вертати старі робітники-майстри, покращало постачання південній металургії палива й сировини. Та все ж на шляху відбудови подибувалися великі труднощі, що вимагали героїчних зусиль на подолання їх.

Цілком ясно, що відбудова такого складного господарства, яким було металургійне виробництво, вимагала не тільки поновлення металургійних заводів, а й водночас і вугільних шахт, залізрудних копалень, коксових печей, вапнякових кар'єрів, залізничного транспорту тощо. Адже без усього цього неможливе нормальне виробниче життя металургійних комбінатів. Тим-то перед нами стояло невідкладне завдання стати на шлях максимальної концентрації найжиттєздатніших підприємств.

Упродовж кількох років аж до 1926-27 р. тривала вперта робота над відбудовою металургійних заводів—домен, мартенів, вальцівниць. У процесі відбудовування агрегатів довелося переводити низку реконструктивних робіт. Тим-то дуже важко було провести межу між відбудовним і реконструктивним періодом південної металургії, бо частенько відбудовування супроводилося реконструкцією. Уже з 1926-27 р. розпочато чимало нових робіт, загальна вартість яких, згідно з кошторисом, становила 120 млн. крб.. Того ж таки року розпочато відбудову, вірніше, побудову нового Керченського заводу.

У той час, коли ціле народне господарство СРСР вже 1927-28 р. піднесло передвоєнний рівень свого розвитку, в той час, як машинобудівельна промисловість уже вдвое-втриє перевищила рівень виробництва 1913 року, чорна металургія, зокрема південна металургія, лишилася позаду. Лише 1928-29 року досягли українські заводи передвоєнного рівня. Уже тоді цілком ясно виявилось, що металургія починає лімітувати розвиток соціалістичного господарства, що „головна проблема—форсований розвиток чорної металургії“ (Сталін), що нам треба за всяку ціну витягти металургію на передові позиції індустріялізації.

Країна почала відчувати металевий голод. Потреба на метал, в наслідок бурхливих темпів соціалістичної індустріялізації і технічної реконструкції сільського господарства, значно збільшилася. Треба було в інтересах індустріялізації стати на шлях широкої реконструкції, нової реконструкції металургійних агрегатів.

Історична постанова ЦК ВКП(б) про роботу Південсталі з 8 серпня 1929 року дала підставу до форсованішого розгортання капітального будівництва на південних металургійних заводах. „Витоплюючи нині 2/3 чавуну в СРСР, Південсталь є одна з основних баз індустріялізації країни. Подолавши особливі труднощі і руйнацію під час громадянської війни більше, ніж будь-яка інша галузь промисловости, почавши свою відбудову в 1922-23 р. майже з нуля, південна металургія, всупереч зусиллям контрреволюційної організації шкідників, поточного операційного року дає передвоєнний рівень продукції всіх об'єднаних нею заводів, наблизивши навантаження на дійових підприємствах до 120% їхньої передвоєнної продукції. Особливого значення набирає робота Південсталі нині, коли не вважаючи на значні успіхи в розвитку чорної металургії, зокрема Південсталі, маємо відставання від розвитку метало-

обробки і машинобудівництва, відставання, що загрожує затримати розвиток так промисловості, як і сільського господарства. В інтересах індустріалізації країни *треба це відставання Південсталі зліквідувати якнайшвидше*. Це слід забезпечити відповідним розгортанням капітального будівництва на заводах Південсталі і рішучим поліпшенням усієї роботи тресту і об'єднаних ним заводів". (З постанови ЦК ВКП(б) про роботу Південсталі, з 8 серпня 1929 року).

ЦК в своїй постанові накреслив генеральні шляхи реконструкції заводів Південсталі, шляхи забезпечення їх сировинної бази на найближчі роки—будівництво коксових печей, поширення розроблень криворізької і керченської руди, розроблення вапнякових кар'єрів і вогнетривких матеріалів.

Закінчивши відбудову недійових агрегатів, робітничка кляса заходилася коло реконструкції південної металургії. Ряд цехів цілком перебудовано, створено десятки цілком нових цехів, збільшено тоннаж доменних і мартенівських печей. Наприклад, коли до війни добова продукційність одної домни на Півдні становила 173 тонни, то цього року вона майже вдвоє більша. Потужність більшості заводів різко збільшилася. За передвоєнного часу Кам'янський завод ім. Держинського виробляв 418 тис. т., Сталінський завод, що давав 277 тис. т., нині дає 495 тис. т., завод ім. Петровського давав 410 тис. т., а тепер понад 700 тис. т.

Середній корисний об'єм одної доменної печі тільки за 4 роки збільшився з 289 куб. м. до 365 куб. м. в 1932 р. На півдні споруджено 4 потужні американські домни—три на заводі ім. Томського і одну на заводі ім. Держинського. Засипання матеріалів у ці домни та вивантажування чавуну з них повнотою механізовано.

За пожаттєвих 15 років споруджено 10 нових домен. Тоннаж багатьох старих домен значно поширено. Поряд цього проведено великі роботи в ділянці механізації подання сировини і палива.

Відсталість металургії колишньої Росії була не тільки в малих розмірах виробництв самих заводів, а і в надзвичайно низькому рівні механізації робіт.

Капіталісти ґрунтувалися переважно на ручній дешевій праці. Радянська влада вже заклала тривку основу для механізації трудомістких процесів на вивізних подвір'ях. Десятки електрокар, тракторів, вантажних авт підвозять сировину і паливо до домен, значно полегшуючи важку працю вивізника. Тут особливо слід відзначити будівництво розливних машин на великих південних заводах: ім. Томського, Сталіна, Держинського, Петровського, Ворошилова і Рикова, що не тільки полегшують працю робітникам, ба й пришвидшують значною мірою процес розливання чавуну.

Чимало поновлень переведено в повітродмухальному господарстві доменних цехів. Останніх років на заводах установлено 20 газоповітродмухальних і 6 турбоповітродмухальних машин великої потужности. Майже на всіх заводах заведено ґрануляцію жухелі і встановлено газочищення (сухе і мокре).

Доменні цехи старих заводів значно змінили своє технічне обличчя. Уже тепер доменні цехи заводів ім. Томського, Держинського і Войкова являють собою найкращі зразки сучасної світової техніки.

Водночас, хоча і меншою мірою, переведено реконструктивні роботи в переробних цехах—у сталеливарному і вальцівному. Ми не тільки поновили всі старі мартенівські печі і бесімерівські конвертори, ба й спорудили 15 нових мартенівських печей, далеко більшого тоннажу, ніж за передреволюційного часу. Якщо раніше переважали печі мартенівські з площею череня до 20 кв. м., добовою продукційністю—25—30 т., то

тепер тоннаж печей збільшився більш як удвоє, при чому ми починаємо будувати потужні печі на 100 і більше тонн за добу.

Крім того, і процеси роботи в мартенівських печах значною мірою механізовано. У ряді печей вельми підсилено зводове встаткування на розливних подвір'ях, майже всі мартенівські цехи мають засипні машини. Нині розпочато охолоджувати покрішки і передні стінки. Словом, працю сталеливарника і канавника чимало полегшено, механізовано.

У вальцівнях поновлено майже всі вальцівниці, при чому виробничу потужність збільшено. На багатьох вальцівництвах підсилено парові рушії. Тепер більшість вальцівниць вже електрифіковано.

На заводах ім. Томського і Дзержинського найближчого часу має бути пушено перші радянські блюмінги, виготовлені на Іжорському заводі, з неперервно дійовими вальцівницями, річною продукційністю 1 млн. т. металу.

На Маріупільському заводі споруджено новий манесманівський цех для виготовлення суцільновальцьованих труб. Він являє своєю потужністю та встаткуванням один з найкращих не тільки в Європі, а й в цілому світі.

На всіх вальцівнях переведено великі роботи над механізацією прибирання і вантаження готової продукції, збільшено потужність зводів, що на багато полегшило працю вальцівників. Нині будується ряд нових потужних манесманівських цехів на півдні (Таганрозький завод, Маріупільський та ім. К. Лібкнехта), закінчується поновлення грубоаркушевої вальцівниці на Маріупільському заводі і передано в експлуатацію аркушеву вальцівницю № 2 на завод ім. Томського.

Окремо слід відзначити генеральну реконструкцію, що нині проводиться на трьох заводах: ім. Томського, Дзержинського і Ворошилова. Згідно з директивою ЦК, ці заводи майже цілком перебудовується. По закінченні реконструкції Макеївський завод ім. Томського своєю виробничою потужністю дорівнюватиме велетню—Кузнецькому заводу ім. Сталіна. Реконструктивні роботи в цих заводах відбуваються повним ходом. Уже роблять нові домни (три на Макеївському і одна потужна на заводі ім. Дзержинського), закінчено будівництво нової домни на заводі ім. Ворошилова, будуються нові мартенівські печі, блюмінги агломераційні фабрики, значно підсилюється силове господарство, водопостачання, що дозволить збільшити виробничу потужність цих заводів в два-три рази проти передвоєнного часу.

Отже, в результаті героїчних зусиль робітничої класи, в наслідок правильної генеральної лінії нашої партії, не тільки відбудовано старі заводи, але на території колишніх заводів, що належали Дніпровському т-ву, капіталістові Вів'є, Юзу, в суті створено впродовж відносно короткого часу нові потужні соціалістичні підприємства, що в багатьом не уступають своїм технічним рівнем передовим капіталістичним заводам.

Звісно, реконструкцію південної металургії ще далеко не закінчено. Багато робіт розпочато або має бути незабаром закінчено. Немає заводу, цеху, що після Жовтня тою чи тою мірою не було добудовано, перебудовано.

Упродовж цього часу на реконструкцію української металургії витрачено щось півтора млрд. крб., враховуючи витрати на будівництво нових заводів.

Як розвивалося виробництво металу з моменту, як робітнича класа відвоювала владу. Розпочавши майже з нічого, робітнича класа домоглася небачених у світі перемог на фронті витоплення чавуну, сталі і виготовлення вальцьовання. Перших років поновлення загаслих металургійних агрегатів, виготовлення металу рік-у-рік майже подвоювалося. Передвоєнний рівень заводи вже давно випередили. Коли порівняти нинішній

рівень роботи українських заводів з передвоєнним, то витоп чавуну більший за витоп його в 1913 р. в 1,8 рази, витоплення сталі — на 32⁰/₁₀₀, вальцювання — на 26,5⁰/₁₀₀. При чому по окремих заводах виготовлення металю збільшилося майже в два рази.

Ось цифри ступневого зростання витопу чавуну, сталі і виготовлення вальцювання, починаючи з 1920-21 р.

Р о к и	Ч а в у н		С т а л ь		Вальцювання	
	В абс. цифрах	У ⁰ / ₁₀₀ до перед-воєн. рівня	В абсол. цифрах	У ⁰ / ₁₀₀ до перед-воєн. рівня	В абсол. цифрах	У ⁰ / ₁₀₀ до перед-воєн. рівня
1913	2248676	100	2373525	100	1948585	100
1920-21	24500	1,9	46300	1,9	32200	1,6
1921-22	78293	3,04	109992	4,6	81700	4,2
1927-28	2185930	97,5	2207765	93,3	1803683	92,3
1928-29	2645090	118,0	2540468	107,1	2101843	107,8
1932	4075300	182,0	3139400	132	2465500	126,5

Поряд цього слід відзначити великі перемоги чорної металургії в ділянці розвитку виробництва якісного металю, особливо вуглецевої, аркушевої і сортової сталі для авіо-, авто- і тракторобудівництва. Нині Маріюпільський завод розпочинає виготовлювати високоякісну леговану сталь. Поступінно сортамент металургійних заводів змінюється і значно поширюється. Південна металургія раніше випускала переважно торговельне залізо, покрівельне, аркушеве, дріт, а якісну сталь для машинобудівництва довозилося з закордону. Тепер у виробничу програму ряду південних заводів: Сталінського, Ворошиловського, Сулінського, Керченського, Риковського, Таганрозького, ім. Петровського, ім. Дзержинського включено вальцювання якісної і високоякісної сталі. Майже цілком переводиться маріюпільський завод ім. Ільїча на виготовлення якісної і високоякісної сталі.

Потреба країни будованого соціалізму на метал рік-у-рік значно зростає, метал досі затримує хуткі темпи розвитку соціалістичного господарства. Тим то на Україні розпочато будівництво ряду нових потужних заводів — Озівсталі, Криворіжбуду, Нікопільбуду (трубного) Запоріжсталі, бляховальцівного заводу, що значною мірою поширюють виробничу базу чорної металургії. Перші агрегати Озівсталі, Запоріжсталі і Криворіжбуду вже 1933 року мають вступити до роботи.

„Ми здійснюємо нечувану своєю грандіозністю програму створення власне нової металургії“ (Орджонікідзе). Ми розпочали будувати другу вугільно-металургійну базу на сході Союзу. Проте перша вугільно-металургійна база — південна ще впродовж довгих років лишатиметься одною з основних баз індустріалізації СРСР.

Окремо слід зупинитися на велетенському розвитку суміжних галузів промисловості — коксовій, рудній, вогнетривкій і вапняковій, що без них був би неможливий і нездійснений хуткий розвиток південної металургії. Лише при радянській владі наново створено на підставі передової техніки коксову промисловість, у роботу заведено 17 нових батарей коксових печей з виробничою потужністю 4,5 млн. т. коксу, а напередодні пуску є тепер 6 батарей. В 1932 р. на Україні роблять

4628 коксових печей, споруджено ряд нових великих заводів, як от Ново-горлівський, Рутченківський, Кам'янський Дніпропетровський, Алєвський і Макеївський.

У Криворізькому басейні створено потужну сировинну базу для постачання металургії високоякісної руди. В усьому басейні успішно переводяться геологічні розвідки, розгорнуто будівництво повнотою механізованих копалень з великою продукційністю. Споруджено і вже робить Верхівцівська рудосортувальна станція, що дає можливість постачати доменним цехам певних гатунків руду. Нещодавно пущено першу збагачню, що відкриває нові перспективи щодо використання бідних гатунків криворізької руди.

Розвиток вогнетривкої промисловости на Півдні запізнився, але й тут ми домоглися чимало успіхів. Ряд заводів реконструйовано, споруджено ряд нових обпалювальних печей, заведено в роботу новий Пантелеймонівський завод. Будується три нові заводи. Вперше в 1932 році радянська металургія цілком звільнилася від імпорту вогнетривких матеріалів. Однак в ділянці розвитку радянської вогнетривкої промисловости зроблено далеко ще не все. Якість динасу викликає не безпідставні дорікання доменців і мартенівців. Потрібні негайні заходи до найшвидшого поліпшення якості вогнетривких виробів.

І в ділянці розвитку вапнякових і доломітових кар'єрів південна металургія зробила значний крок уперед. Нині ґрунтовно реконструюється основне родовище флюсів — Оленівське, де поряд великих гірничих і транспортних робіт реконструктивного характеру будується нову дробарсько-сортувально-збагачну фабрику. Застосовується серйозні заходи щодо підготовки до розроблення Каракубського (в районі Маріюполя) родовища, що потужністю в 3—4 рази більше за Оленівське. Металургія стала на шлях реконструкції доломітового виробництва. Значно поширюється кар'єри. Цього року закладається доломітовий завод у Микитівці.

Величезні перемоги української металургії очевидні. Проте, радянська металургія, в тім числі, передусім, південна, недовиконує своїх завдань. Вона продовжує відставати від загального рівня розвитку продуктивних сил у країні, загальною розвиток машинобудівництва, реконструкцію транспорту і сільського господарства. Тим то на XVI з'їзді партії тов. Сталін поміж чергових завдань у ділянці промисловости висунув як першочергове — форсований розвиток чорної металургії.

„Головна проблема — казав він — форсований розвиток чорної металургії“. Металургія ввесь час в центрі уваги партії та її Центрального Комітету. Нещодавно лише відбутий вересневий пленум (1932 р.) ЦК ВКП(б) спеціально обговорював питання про металургію, і накреслив конкретні заходи до найшвидшого піднесення її.

Пленум ЦК відзначив великі успіхи, що досягла чорна металургія, підкреслив вузькі місця в роботі металургійних заводів і дав металургійній промисловості конкретну програму роботи, щоб збільшити продукцію металу, а також щоб безумовно виконати виробничу будівельну програму 1933 року. Більше уваги дійовим заводам, цехам, агрегатам — таке завдання висунув пленум перед металургією.

Пленум ЦК загострює увагу цілої партії, цілої країни на найшвидшій ліквідації відставання металургії, закликає всіх робітників перейти в рішучий наступ, найближчого ж часу різко збільшити витоп чавуну, сталі і вальцювання.

* * *

Шлях, що його перейшла українська вугільно-металургійна база, шлях від поновлення до широкої соціалістичної реконструкції, від кустарництва до опанування найновішої техніки править за кращий

доказ правильності генеральної лінії партії, правильності її керівництва. Нещадно борючися з головною небезпекою на даному етапі, правим опортунізмом, що обстоював рабські темпи важкої індустрії, з лівим прожектерством, з примиренським ставленням до ухилів, з контрреволюційним троцькізмом, — робітнича кляса, під проводом партії та її Ленінського ЦК на чолі з тов. Сталіним, домоглася ряду вирішальних перемог. Ми вже вивершили фундамент соціалістичної економіки. Розв'язано проблему „хто — кого?“ в СРСР. СРСР вже остаточно укріпився на соціалістичному шляху.

15 років будівництва соціалізму органічно зв'язані з ґрунтовним соціалістичним перевихованням широких мас трудящих.

„Ми багато пишемо й говоримо про наше будівництво, про пуск нових заводів і фабрик, про роботу дійових підприємств. Значення нашого будівництва є не тільки і навіть не стільки в кількості чинних і споруджених нових підприємств, скільки в тому внутрішньому житті на цих заводах, фабриках і новобудовах при диктатурі пролетаріату. Вирішальне значення має зміст тої роботи, що проводить наша партія, ради, профспілки, комсомол та інші організації в цих підприємствах і новобудовах. Старим фахівцям мусить бути особливо зрозуміло та принципіальна зміна в житті промислових підприємств, яка відбулася в нас після Жовтневої революції. При всіх хибх роботи наших поодиноких партійних, радянських, господарських, профспілкових і комсомольських організацій не можна не бачити того, що наші заводи і шахти, фабрики і майстерні живуть новим життям, дихають не старим, а новим повітрям. Вони, наші підприємства, перетворилися на школи соціалістичного виховання трудящих. В них перевиховуються і старі робітники і нові, нещодавно прибулі туди з різних соціальних шарів міста і села, і службовці і інженери, і, нарешті, сам керівничий склад. Уся ця колосальна робота, включаючи і роботу в колгоспах і радгоспах, відбувається під керівництвом нашої більшовицької партії, що дає політичний напрям і керує всією практичною роботою рад, профспілок, а також інших організацій і установ“¹⁾.

За найкращий доказ цієї думки тов. Молотова може правити величезна армія робітників-ударників. У вугільній і металургійній промисловості і в інших галузях промисловості, і в цілому соціалістичному господарстві праця для значної частини робітників зробилася справою честі, слави, доблесті і героїства. Більшають ряди учасників соціалістичного змагання і ударництва, ширяться кадри активних творців нового соціалістичного суспільства.

Вугільна і металургійна промисловість вступають у другу п'ятирічку з значно міцнішою матеріально-технічною базою. Робітнича кляса може й повинна виконати завдання, що їх поставила партія перед вугільною й металургійною промисловістю у другій п'ятиріччі.

Шахти і металургійні заводи повинні перш за все як найскоріше опанувати ту нову техніку, нове технічне устаткування, що його встановлено останніми роками. Повнотою і з максимальною ефективністю використати усі ці механізми — таке одно з актуальніших і важливіших завдань вугільної й металургійної промисловості.

За останні роки введено до експлуатації чимало нових могутніх шахт, домен, мартенів та інших металургійних агрегатів. Однак, ми не можемо похвалитися, що ми як слід і повнотою опанували їх виробну спроможність. Справа честі шахтарів і металургів якнайшвидше домогтися опанування проектної потужності кожної нової шахти, кожного металургійного агрегату.

¹⁾ В. Молотов. Промова на V всесоюзному з'їзді ІТР.

Виключне значення набуває боротьба за якісні показники. Саме на тій ділянці не гаразд у вугільній і металургійній промисловості. Наполягти на підвищення продукційности праці, на зниження собівартости продукції — ось чого вимагає партія від господарського проводу, — партійних, комсомольських та професійних організацій вугільного Донбасу і металургійних заводів.

Друга п'ятирічка, що в неї ми вступаємо, потребує насамперед невідкладного поліпшення роботи на фронті вугілля і металу. Ці дві ділянки у першому п'ятиріччі, не зважаючи на всі наявні успіхи, відставали від вимог соціалістичного будівництва. Вугілля і металургія повинні негайно перебудувати свою роботу, підтягтися на всіх ділянках, дати країні паливо і метал.

Робітники вугільної та металургійної промисловости Донбасу повинні твердо пам'ятати, що від успішної їх роботи в значній мірі залежить швидкий розвиток соціалістичного машинобудівництва, що саме йому належить провідна роля в вирішенні основного господарського завдання другої п'ятирічки — вивершення технічної реконструкції всього народнього господарства.
